

Ioana Rus-Cacovean (Cluj-Napoca, Universitatea Babeș-Bolyai): *O fabrică transformată în școală: Fabrica de Zahăr din Cluj și Institutul Regal de Corecție*

Secolul al XIX-lea a reprezentat pentru Cluj o perioadă de modernizare ce și-a lăsat în mod decisiv amprenta asupra aspectului său edilitar și urbanistic. Demolarea zidurilor cetății a permis extinderea orașului pentru a răspunde sporului demografic și expansiunii economice, apărând diverse ansambluri industriale, cum este fabrica de produs zahăr din sfeclă înființată în 1837. Înapoierea Transilvaniei în raport cu alte provincii ale imperiului a dus însă la viața scurtă a multor astfel de întreprinderi, fabrica din Cluj, copleșită de concurență, închizându-și porțile curând după Revoluția din 1848–1849. Abandonat, ansamblul a fost utilizat pentru o vreme drept garnizoană militară și grajduri pentru caii soldaților, sau pentru izolarea bovinelor bolnave din oraș. Totuși, dezvoltarea industriei a determinat la Cluj și deschiderea de școli profesionale, de ocrotire a copiilor sau de reeducare a tinerilor în școli speciale, impunându-se construirea de sedii noi sau transformarea unor clădiri abandonate, cum este și cazul fostei Fabrici de Zahăr, devenită în 1886 Institutul Regal de Corecție.

În 2014 am cercetat istoria acestui ansamblu, în contextul lansării reabilitării acestuia. Dintre sursele studiate menționez planurile, topografiile și fotografiile istorice, studii referitoare la istoricul industriei clujene, respectiv dezvoltarea urbanistică și demografică a orașului, alături de realizările în domeniul arhitecturii industriale în această perioadă. Pentru momentul preluării de către guvernul maghiar a fostei fabrici de zahăr și transformarea sa în institut de corecție am studiat monografia *A kolozsvári királyi javítóintézet ismertetése*, publicată la Budapesta în 1891. Un ajutor important în identificarea numelor arhitecților care au realizat proiectele fabricii și ale transformării acesteia în școală l-am regăsit în lucrări semnate de B. Nagy Margit și Gheorghe Vais, sau în baze de date cu numele meșterilor activi în Transilvania.

Astfel, cercetarea menită să răspundă câtorva întrebări legate de etapele de construcție ale ansamblului de-a lungul vremii a pus în lumină o serie de date mai puțin cunoscute până în prezent, ca numele arhitecților angajați în proiectele originale, datări ale transformărilor survenite în timp, ca și valorile originale pe care le mai păstrează. Cu toate că fosta fabrică / școală nu este listată ca monument istoric, considerăm că aceasta reprezintă o etapă importantă a patrimoniului arhitectural industrial al Clujului și al dezvoltării sale urbanistice în secolul al XIX-lea, meritând o mai mare atenție din partea cercetătorilor și a celor ce îl utilizează în prezent.